

Tilvildarlig mynd

Ein viðmerking til eitt »ummæli«

Í Sosialinum 31. juli hevur Hilmar Jan Hansen (HJH) eina grein á síðu 6, sum hann nevnr »Ummæli av Ólavskufamsýningini:

Nýggju klæði keisarans umaftur«. Nú fleiri greinir og lesarbrøv hava verið í blaðnum um hesa framsýning og um úrvalsmannagongdina, so var hetta ummæli frá einum av føstu medarbeiðarum blaðsins kanska ætlað sum tann endaliga og »professionella« viðmerkingin um henda spurning.

Snøgt sagt haldi eg, at greinin er sera tunn og grov. Sjálvandi kann hon lesast sum kabaretttilfar, sum ein kabarettensurnevnd ikki vildi taka við. Sum ein, ið hevur áhuga fyri myndaliti (kortini ikki virkin), kann eg ikki bara mær, og havi sett meg við knappaborðinum í fávninginum, og vænti, at henda (amatør) viðmerking kann koma í blaðið sum eitt lesarabrev, um ikki annað.

Einstaðni í greinini stendur: »...og í ein hevur verið runt og sæð hvørt einstakt listaverk, var einki annað, ein kundi taka undir við, enn vit í Føroyum í dag hava eina lista-elitu, ið gevur alla orsøku til enn einaferð at hugsa um ævintrýði hjá H. C. Andersen um nýggju klæði keisarans«. At nýta »ein« í staðin fyri »eg« ger ikki greinina meira sakliga. Merkir »elita« ikki tey dugnaligastu, tey, sum lata tey fræg-

astu avrikini úr hondum? Eru sjálvst tey bestu verkini sum klæði keisarans, ja so er illa vorðið við listini í Føroyum.

Eina aðrastaðni skrivur HJH: »Tað sær út til, at høvuðsendamálið við hesi abstraktu listini er at ørkymla sum mest, so eingin skal kunna fáa nakað burturúr«. Sjálvandi skal listin eisini ørkymla, annars verður alt stívirð og keðiligt. Og fyri tað, um ein áskoðari ikki við brestin fær so nógv burtur úr einum blæti, so kann verið kortini vera eitt heilskapad listaverk. Áskoðarin hevur skyldu til – aðrenn hann fellur endaligan dóm – at geva sær stundir at hyggja at verkinum og liva seg í tað – tað hevur listarfólkið uppiborið.

Seinni heldur HJH, at í staðin fyri at avmynda og endurgeva lutir, kenslur, stemningar og annað, so velja listafólkini, sum megna hetta, »heldur at fara ein túr í mjørkan eftir fyrakantum, ið bert variera í liti og um teir eru beinir, skeivir ella øvgutir«. Væl-signaði listafólk, haldið fram við at leita í mjørkanum, tí har finna tit kanska litir og formar, sum kunnu gleða okkum onnur. Um myndin ikki kan brúkast sum tapetmynstur (sum HJH tosar um), ger minni.

Listammælini hava tvey høvuðsendamál, annað at geva listafólkum eina afturbodan um tað, sum ummælarin fær burturúr, hitt at

leiðbeina aðrar áskoðarar í kynstrinum at »lesa« lista-verkini. Við hesm í huga man lítul fongur vera í viðmerkingum sum »Farið ein túr í onkran barnagarð, og finnið har tykkara javnlíkar...« og henda royndin at greina nøkur listaverk: »Vakrir litir og vøkur motiv – stutt sagt: List!«.

Verulig ummæli, sum føroysk tíðindafólk hava skrivað um listaframsýningar, koma eftir mínum tykki nærum ikki fyri, men hetta kynstør kann venjast sum eithvørt annað handverk. Tað man fara at koma. Sum stóðan er, áttu listarfólk av røttum sjálvi at tikið til orðanna. Men tað er óluksálaga trupult, tí beinanvegin verður hann ákærður fyri at vera »herðaklappari« (klappa tú mær her, so klappi eg tær har). Og allatíðina spókir tann navnframa Jante-lógin (tú skalt ikki halda teg vera nakað o.s.fr.).

Hvørt yrki hevur tað, vit kunnu nevna sín vísdóm: siðvenja, stíllir, hugburður, handverk, amboð og annað tilfikt, sum er savnað og dagført á eitt nú lærdomssetrum, og sum tey yrkislærdu hava sum ballast í sínum arbeiði. Og í listaryrknum legst sjálvandi til henda vísdóm alla tíðina, tað er júst eitt av eyðkennunum fyri listarlígt virksemi.

Ikki at virða tær royndir og tann vísdóm, sum listafólk hava ognad sær á lista-

skúlum ella á annan hátt, er heilt burturvíð. Sjálvandi duga tey best at meta um, hvat eigur at koma við í eina framsýning. Men ein kvalitatív meting er mangan trupul, tú kanst leggja dent á ymiskar síður í einum verki, so tað er einki löggið í tí, at sjálvst listafólk er í iva í summum førum.

Øll yrki hava eisini kritlarar (fidusmakarar), slíkar sum antin ikki duga handverkið, ella sum onkursvegna ikki eru ærligir í sínum arbeiði, t.d. við at plagiara. Í flestu førum er rúm fyri teimum, men teir eiga ikki at setast fram um teir, sum taka sítt listarlíga virksemi í fálvara.

Er greinin dømi um »nýggju klæðini hjá Sosialinum«? Sparið heldur nakrar síður í blaðnum, gerið yvirkritfittar smærri og gerið meira burtur úr tilfarinum; ið hvussu so er, tá ið tit stíga fram sum teir sakløn. Skuldu tit kortini brúkt sonevnda »ummæli«, so kundi tað hóskandi fingið innivist í einum nýggjum teigi í blaðnum, undir t.d. heitinum GOR & GALL ella KJAFTASLIT. Eg hugsi, at blaðmaðurin HJH hevur gloymt sín yrkisvísdom eina løtu – ella er tað bara ólavskurúsurin, sum ikki heilt er runnin av.

Petur Zachariassen,
Hoyvík

Vikan íð íð

Dagny Joensen,
blaðkvinna,
skrivar:

.. ella summarfríðin, sum nú er at enda komin. Hetta, av tí at eg havi verið uttanlands seinastu vikurnar, og tí ikki rættiliga havi fingið við, hvat hevur verið frammi í Føroyum.

Tað var hugstoytt at fara av landinum, tá kreppan tók seg upp um Landssjúkrahúsið, heimildir og hvør ræður hvørjum - fyri at koma aftur til kjakið um listafólk og dugnaskap teirra, ella umvent - tað tey ikki duga.

Hugstoytt í báðum førum, tí tað er so álvarsligt fyri einstaka menniskja, sum verður rakt, og tí vit frammanundan ikki kenna samfelagsligan tryggleika í gerandisdegnum.

Fyri einum trimum vikum síðani var ikki pláss fyri eini 111 starvsfólkum á Landssjúkrahúsinum. Nógvar varð sagt og tosað um at so nógvar fólk mistu arbeiðið. Málið var eitt sindur eintáttat lagt fram í fjølmíðlunum, men tað lætt at skilja, at fólk vóru skelkað, sum vóru rakt á sítt livibreyð.

Meira skelkandi tóktist tað mær, at eingin júst í byrjanini hugsaði um trygdina á Landssjúkrahúsinum, sum árið frammanundan í góðvarni hevði kutað og stongt har tilbar, við tí jättan frá myndugleikunum, at so skuldi ikki sparast meira komandi ár.

- Hvat halda teir ráðandi, at hesi fólkini hava útint í dagliga arbeiði teirra á Landssjúkrahúsinum? Hava tey sitið og sovið á vaktini, kanska dusað sær við einum kaffimunnni og práti við hini fólkini, sum eisini finga sekkin?

Tað er altíð manninkandi at fáa eina uppsøgn, og tað undrar meg ikki, um hesi fólk fáa skuldarsenslur og kenna seg ikki røkka til. Tað er steinur omaná byrðu. Hetta er álvarsligt, men enn meira álvarsligt er tað at fáa kensluna av, at nú ræður um ikki at gerast sjúk. Er samfelagið sjúkt, verða menniskjuni tað eisini. Hvussu nógvar mió. krónur tað kann kostar samfelagnum, kann ikki gerast upp í tølum á eini figgjarætlan!

Hvat er list? Henda spurningin hava fólk gjøgnum øldir sett sær, uttan tó at nakað beinleiðis svar er fyri slíkum abstraktum spurningi. List er at duga, megna, skapa úr nýggjum, finna nýggjar leiðir at ganga, o.s.fr.

List kann gera fólk fegin, hugtakin, eggja til frælsi, vekja ræðslu ella eisini kann list verða ein forðan fyri listafólk, sum ikki hava sama hugsunarhátt sum t.d. teir ráðandi. Óneyðugt er at nevna Hitler tíðina, ið stendur sum ævigt dømi um ófrási og ræðuleikar hjá menniskjum - eisini listafólkum.

Í nýggjari tíð kann nevast - bert fyri at nevna ein av mongum - Victor Jara, frælsiskaldið og sangarin í Chile, sum varð píndur og dripin, tá Pinochet tók valdið og Alliende varð skotin.

List er sostatt ikki bert meinaleyst spæl fyri listafólk, og tí mugu avvirk teirra ikki bert sópast av borðinum sum tvælt og møn - hóast tú ikki skilir verkin.

Hví fólk gerast so spinnandi óð í høvðinum, tá tey ikki skilja eitt listaverk ella fleiri? Tað kann verða ein sjálvvald verja fyri ikki at tora út um sítt egna persónliga mark. Tað er so nútímans at siga, at tað er ein avbjóðing at fara út um tað, sum tú persónliga skilir. Tað er á henda hátt at tú kanst ríka teg persónliga, við at royna. Hann sum einki vágur - vinnur einki. So einfalt er tað.

Vónandi fáa listafólk øðrumegin og politikararnir hinumegin styrki og áráði at fara út um egna mark, og ikki lata seg tóla av smáligum klandri, gevast í hálvum gekki, tí hini søgdu at tey ikki dugdu í sí um virki. Hvør veit? - Kanska fæst ein loysn á í armslunum, sum fjalar seg onkunstaðni í "t num". Handan skuggini er luftin sum kunnugt blá.